

ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Οι έντονες **οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες** αποτελούν ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει μεταπολεμικά η Ελλάδα.
- Ως φαινόμενο επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα την **οικονομική ανάπτυξη** και απειλεί με **ερήμωση** πολλές ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- Οι περιφερειακές ανισότητες οδήγησαν σε καθυστέρηση και εξάρτηση της «**περιφέρειας**» από το «**κέντρο**», καθώς και η αποδιοργάνωση του παραγωγικού συστήματος με σοβαρές συνέπειες στη **δημογραφική σύνθεση** του πληθυσμού και τη συνοχή των ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων.
- Υπάρχουν περιοχές των οποίων ο **πληθυσμός** βρίσκεται κάτω από τα **προπολεμικά επίπεδα**, όπως των Ιόνιων νησιών, της Θράκης της Ηπείρου.
- Οι **έντονες πληθυσμιακές διαφοροποιήσεις** συνοδεύτηκαν από **οικονομικές ή κοινωνικές ανισότητες**, οι οποίες εμφανίζονται ανάγλυφα σε επίπεδο εισοδήματος, κοινωνικής μέριμνας, πνευματικής και πολιτιστικής προσφοράς.

- Μετά τη **δεκαετία του '70** εμφανίστηκαν κάποιες τάσεις σύγκλισης των επιπέδων ανάπτυξης των νομών της χώρας.
- Η **άσκηση περιφερειακής πολιτικής** έχουν επιφέρει μια εξισορρόπηση στα επίπεδα ανάπτυξης των περιοχών, χωρίς σημαντική αλλαγή της εικόνας.
- Μετά τις **αρχές της δεκαετίας του '90**, ευρύτερες γεωγραφικές ανακατατάξεις και διαρθρωτικές μεταβολές ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της **Αττικής**, λόγω της ραγδαίας μεγέθυνσης του τριτογενούς τομέα, και κάποια αναβάθμιση του ν. **Θεσσαλονίκης**, λόγω της βιομηχανικής και εξαγωγικής δραστηριότητας προς τα Βαλκάνια.
- Όμως, δεν ενθαρρύνεται η διάχυση της ανάπτυξης στην υπόλοιπη χώρα και η δημιουργία αναπτυξιακών πόλων στους υπόλοιπους νομούς, πλην ενδεχομένως των νομών «**δορυφόρων**» των δυο μεγάλων κέντρων (**Βοιωτία, Εύβοια, Κορινθία για την Αττική, Πιερία, Ημαθία, Χαλκιδική, Κιλκίς για τη Θεσσαλονίκη**).
- Το **50% του πληθυσμού ζει στην Αττική και Θεσσαλονίκη**, ενώ με τους επισκέπτες το ποσοστό του πληθυσμού που καθημερινά δραστηριοποιείται σε αυτές είναι πολύ μεγαλύτερο.

Ταυτόχρονα, **μετά το 2000** παρατηρείται η εμφάνιση μιας γενικότερης κρίσης, η οποία πλήττει κυρίως τις περιοχές που έχουν τα εξής **χαρακτηριστικά**:

- 1.** Στη διαμόρφωση του παραγόμενου προϊόντος συμμετέχει καθοριστικά ο **πρωτογενής** και ειδικότερα ο αγροτικός τομέας και μάλιστα με προϊόντα των οποίων η παραδοσιακά προσφερόμενη από την ΚΑΠ προστασία απειλείται.
- 2.** Ο **δευτερογενής τομέας** είναι εξειδικευμένος σε παραγωγικούς κλάδους που δέχονται ανταγωνιστικές πιέσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.
- 3.** Οι περιοχές αυτές δεν έχουν την ικανότητα να παρακολουθήσουν τις **τεχνολογικές μεταβολές**, να δεχθούν τον ανταγωνισμό των χωρών φθηνού **εργατικού κόστους** ή των τεχνολογικά και **επιχειρηματικά προηγμένων χωρών**
- 4.** Επί πλέον, οι περιοχές αυτές είχαν συνηθίσει σε καθεστώς **εθνικού προστατευτισμού**.

Δημογραφικές και πληθυσμιακές ανισότητες

- Συνέπεια των διαφορετικών επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης ήταν οι εξελίξεις στις **δημογραφικές ανισότητες**.
- Τα βασικά **γνωρίσματα του προβλήματος** αυτού είναι οι μετακινήσεις πληθυσμού προς την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και σε μικρότερο βαθμό προς τις πρωτεύουσες των νομών.
- Οι **εθνικές απογραφές** που έχουν πραγματοποιηθεί μετά το έτος 1951, δείχνουν το μέγεθος των συγκεντρώσεων και των πληθυσμιακών μεταβολών κάθε περιοχής.
- Το άλλο χαρακτηριστικό είναι οι **ποιοτικές μεταβολές**, οι οποίες σχετίζονται με τη ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού, αλλά και το γενικότερο μορφωτικό επίπεδό του.
- Η **ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού** σχετίζεται άμεσα με τη βιολογική αναπαραγωγή του, αφού η «**γήρανση**» του πληθυσμού δυσχεραίνει την αύξησή του και επηρεάζει τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης.
- Επί πλέον, το **επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού** αποτελεί βασικό παράγοντα που επηρεάζει τις επενδυτικές πρωτοβουλίες και την αποδοτικότητά του στην παραγωγική διαδικασία.

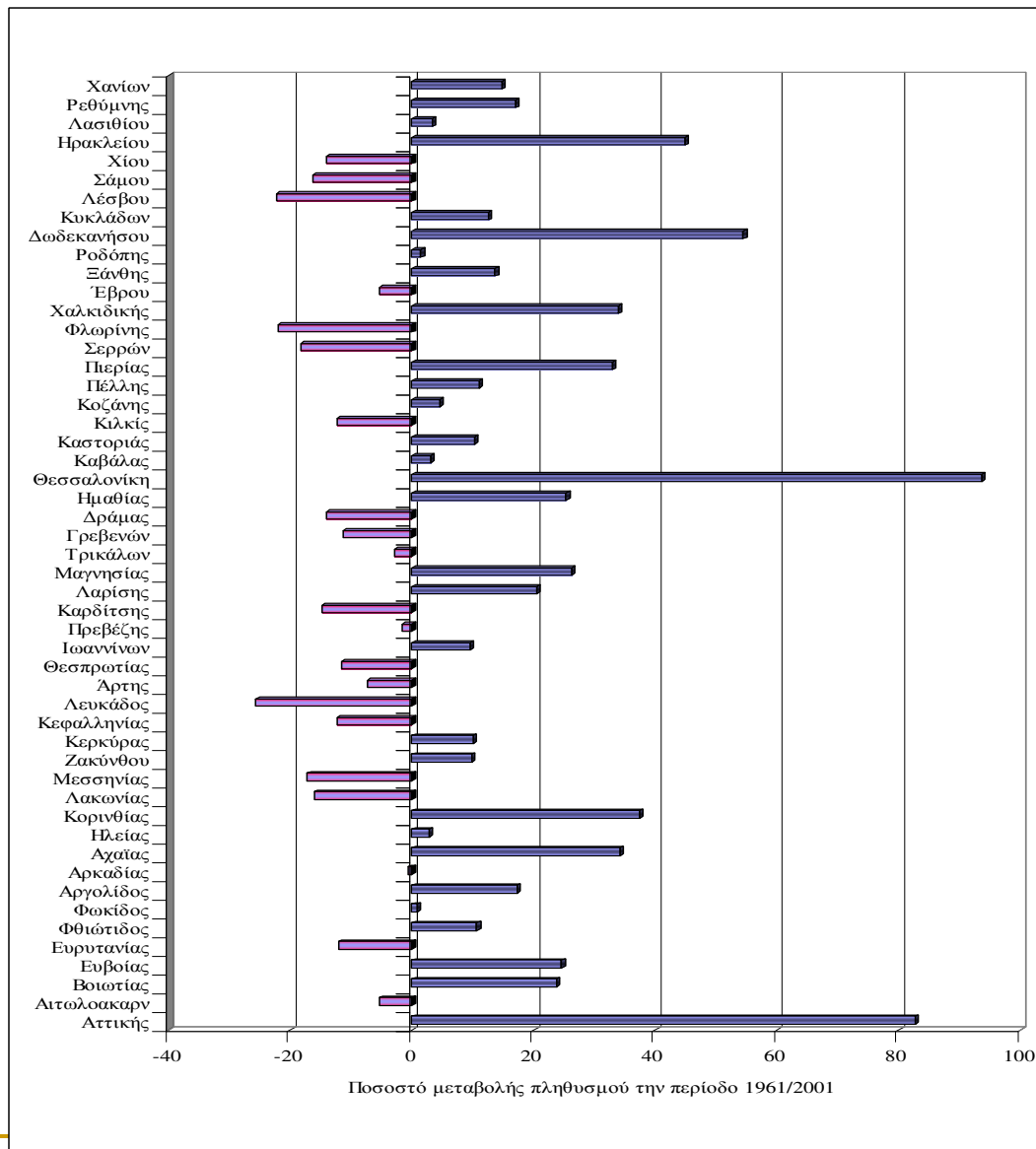
Πληθυσμιακά και δημογραφικά στοιχεία των νομών της χώρας,

- Κατά την περίοδο 1961 έως 2001 υπήρξαν νομοί που αύξησαν σημαντικά τον πληθυσμό τους, ενώ άλλοι εμφάνισαν μεγάλη μείωση.
- **Αυξήθηκαν οι πληθυσμοί** των Νομών Αττικής 82%, Θεσσαλονίκης 93%, Ηρακλείου 44%, Δωδεκανήσου 44%, Αχαΐας 34%.
- **Μειώθηκαν οι πληθυσμοί** στους Νομούς Λέσβου κατά 28%, Λευκάδας κατά 26%, Σερρών κατά 19%, Κιλκίς κατά 14%.

Παρατήρηση: Οι νομοί με μεγάλους πληθυσμούς αύξησαν περαιτέρω τον πληθυσμό τους, ενώ αντίθετα οι μικροί νομοί μείωσαν τον πληθυσμό τους, με ανάλογη συρρίκνωση της οικονομικής τους δραστηριότητας.

- Μια **πιθανή εξήγηση** αυτής της σχέσης, σχετίζεται με τις οικονομίες συγκέντρωσης, τις οικονομίες αστικοποίησης ή τις οικονομίες κλίμακας που εξασφαλίζουν οι μεγάλοι νομοί, και τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από αυτές.
- Οι **μεγάλοι νομοί** δραστηριοποιούνται κυρίως στο Β-γενή και τον Γ-γενή τομέα, ενώ οι μικρότεροι νομοί στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, ο οποίος εμφανίζει διαχρονικά μια σχετική συρρίκνωση.
- Οι **μικροί νομοί** δεν μπόρεσαν να ανταγωνισθούν τους πληθυσμιακά μεγάλους και οικονομικά ισχυρούς νομούς και την «ελκτική» δύναμη που ασκήθηκε σε αυτούς και «απορροφήθηκαν» ως ένα βαθμό μέσω της εσωτερικής μετανάστευσης.

Δυναμικοί και φθίνοντες πληθυσμιακά νομοί

Οι **φθίνοντες** δημογραφικά νομοί αντιστοιχούν στις ράβδους που βρίσκονται αριστερά και οι **δυναμικοί** στις ράβδους που βρίσκονται προς τα δεξιά του μέσου εθνικού όρου

Διαφορές στη φυσική αύξηση του πληθυσμού των νομών

- Μια **διαφορετική διάσταση** στις δημογραφικές ανισότητες αφορά τη διαφορά «γεννήσεις μείον θάνατοι», για τα έτη 1991 και 2001.
- Η διαφοροποίηση των νομών της χώρας αναφορικά με τη φυσική αύξηση του πληθυσμού τους, οφείλεται εν γένει στο διαφορετικό **βαθμό γεννητικότητας**.
- Η **γεννητικότητα του πληθυσμού επηρεάζεται** σημαντικά από τη μετακίνηση των δυναμικών ηλικιών του από **τις φθίνουσες προς τις δυναμικές περιοχές** και την απώλεια που υπέστησαν ορισμένοι νομοί λόγω αδυναμίας τους για τη συγκράτηση των νέων ηλικιών.
- Φυσικό επακόλουθο της βαθμιαίας πτώσης του βαθμού γεννητικότητας σε ορισμένους νομούς, είναι η **γήρανση του πληθυσμού** και η αύξηση των ποσοστών του πληθυσμού μεγάλων ηλικιών ως προς το σύνολο του πληθυσμού των νομών.
- Οι νομοί με **ευνοϊκές τιμές στα ποσοστά γεννητικότητας** έχουν σχετικά μεγαλύτερα ποσοστά μικρών ηλικιών ως προς το σύνολο του πληθυσμού τους και προφανώς οι **προοπτικές ανάπτυξης** τους είναι καλύτερες σε σχέση με τους νομούς με γερασμένο πληθυσμό.

Γενικότερα, στην **αύξηση της γήρανσης** του πληθυσμού μιας περιφέρειας συντελούν οι εξής **παράγοντες**:

- (α) Η **μείωση της θνησιμότητας** και η αύξηση του προσδοκώμενου ορίου ζωής («*γήρανση από την κορυφή*»).
- (β) Η **μείωση της γεννητικότητας**, από την οποία ενσωματώθηκαν στα κατώτερα κλιμάκια ηλικιών ελλειμματικές γενεές και συρρίκνωσαν την πυραμίδα του πληθυσμού στις νέες ηλικίες («*γήρανση από την βάση*»).
- (γ) Η **μετακίνηση πληθυσμού**, εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση, η οποία κυρίως αφορά τις παραγωγικές και αναπαραγωγικές ηλικίες και συρρικνώνει την πυραμίδα του πληθυσμού στις ηλικίες αυτές.
- (γ) Η **παλιννόστηση** προσθέτει, κυρίως, μεγαλύτερες ηλικίες πληθυσμό.

Σε επίπεδο χώρας υπήρξε μείωση της φυσικής μεταβολής του πληθυσμού από το έτος 1991 μέχρι το έτος 2001.

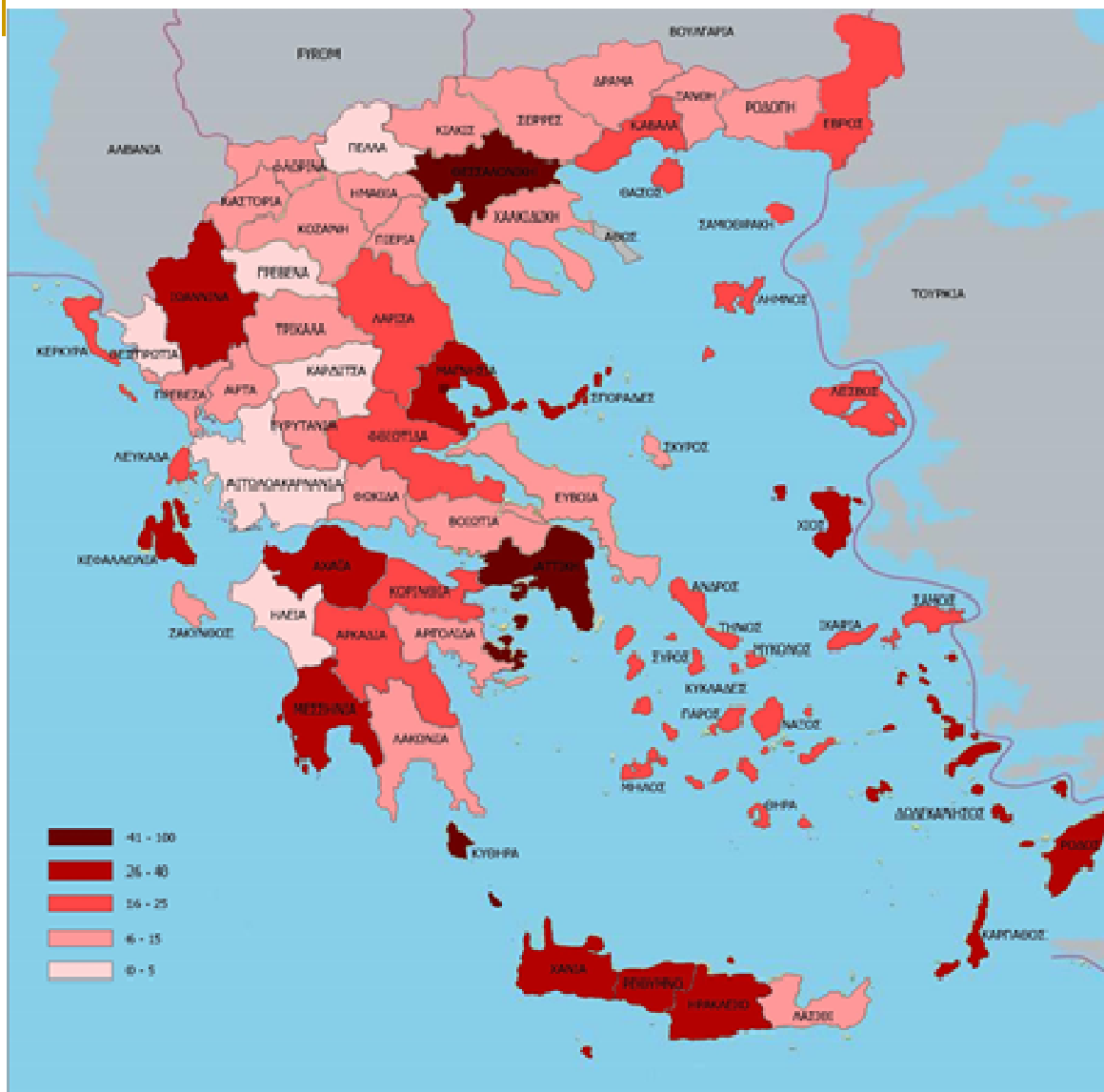
Ενώ ο εθνικός μέσος όρος ήταν θετικός το έτος 1991 ίσος με 0.73, το έτος 2001 κατέστη αρνητικός ίσος με -0.71.

- Οι νομοί που είχαν φυσική μεταβολή θετική κατά το έτος 1991 σημαντικά μεγαλύτερη του εθνικού μέσου όρου ήταν οι Ξάνθης, Αχαΐας, Θεσσαλονίκης και Δωδεκανήσου.
- Οι νομοί που είχαν φυσική μεταβολή αρνητική σημαντικά μικρότερη του εθνικού μέσου όρου ήταν οι Φωκίδας, Κεφαλληνίας και Λευκάδας.
- Οι νομοί που με φυσική μεταβολή θετική κατά το έτος 2001 σημαντικά μεγαλύτερη του εθνικού μέσου όρου ήταν οι Ξάνθης, Δωδεκανήσου, Ρεθύμνης και Θεσσαλονίκης.
- Οι νομοί που είχαν φυσική μεταβολή αρνητική σημαντικά μικρότερη του εθνικού μέσου όρου ήταν οι Αρκαδίας, Ευρυτανίας, Φωκίδας και Σερρών.
- Οι μεταβολές στη δημογραφική εξέλιξη προφανώς συνδέονται με τις οικονομικές εξελίξεις και τη συνολικότερη ανάπτυξη που εμφάνισαν οι νομοί τις αντίστοιχες περιόδους. Εκτός του ν. Ξάνθης, στον οποίο το μεγάλο σχετικά μέγεθος της φυσικής αύξησης του πληθυσμού οφείλεται μάλλον στην αυξημένη γεννητικότητα της μειονότητας, στους άλλους νομούς αύξηση του πληθυσμού δείχνει υψηλό επίπεδο ανάπτυξης και το αντίθετο.
- Οι νομοί με αρνητική αύξηση είναι κυρίως λιγότερο αναπτυγμένοι νομοί, από τους οποίους προφανώς υπήρξε μετακίνηση πληθυσμού προς άλλους νομούς για ανεύρεση εργασίας.

Το επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης του πληθυσμού

- Οι κάτοικοι κάθε νομού ταξινομήθηκαν στις **εξής κατηγορίες**:
- (α) κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου,
- (β) πτυχιούχοι ΑΕΙ και ΤΕΙ,
- (γ) απόφοιτοι Λυκείου,
- (δ) απόφοιτοι 3-ταξίου Γυμνασίου,
- (ε) απόφοιτοι Δημοτικού Σχολείου,
- (στ) όσοι ήδη φοιτούν ή δεν τελείωσαν το Δημοτικό Σχολείο και
- (ζ) όσοι δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού των νομών

Οι νομοί των οποίων ο πληθυσμός εμφανίζει **υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης** διαθέτουν **υψηλό επίπεδο ανάπτυξης και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα**

Διαφάνεια 11

---

u1

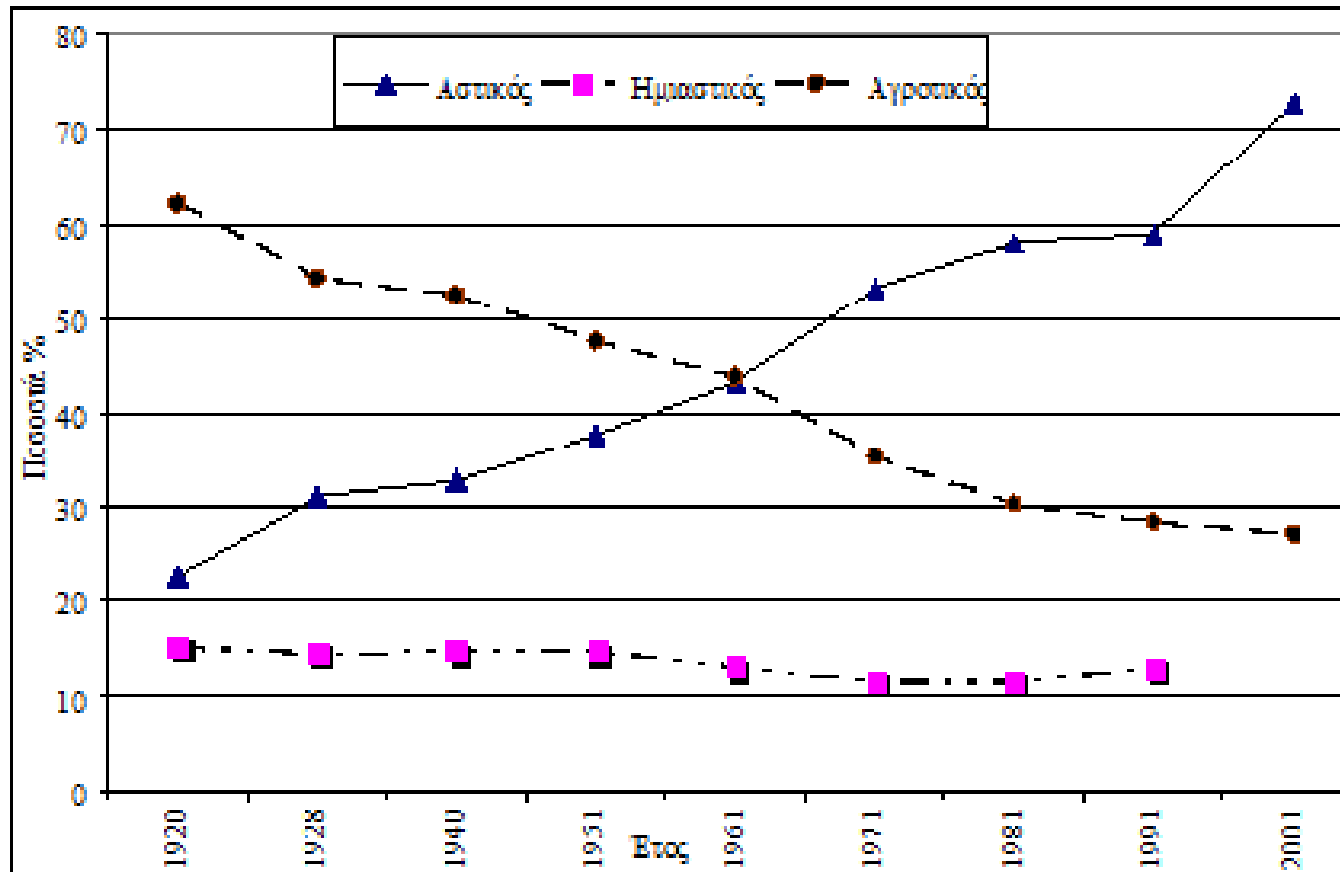
user; 21/3/2012

Περιφερειακή αστικοποίηση

Διαχρονική μεταβολή **αστικού**, **ημιαστικού** και **αγροτικού** πληθυσμού της Ελλάδας

Έτος	Αστικός	Ημιαστικός	Αγροτικός	Σύνολο
1920	1148341	760500	3108048	5016889
1928	1931937	899466	3373281	6204684
1940	2411647	1086079	3847134	7344860
1951	2879994	1130188	3622619	7632801
1961	3628105	1085856	3674592	8388553
1971	4667499	1019421	3081731	8768641
1981	5659528	1125547	2955342	9740417
1991	6036660	1312774	2910466	10259400
2001	7980414	-	2983606	10964020

Η εξέλιξη αστικού, ημιαστικού και αγροτικού πληθυσμού της Ελλάδας

Ο αστικός πληθυσμός της χώρας αυξήθηκε με μεγάλο ρυθμό, ο αγροτικός πληθυσμός μειώθηκε, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός παρέμεινε σταθερός.

Διαχρονική μεταβολή του πληθυσμού των μεγαλύτερων πόλεων της Ελλάδας

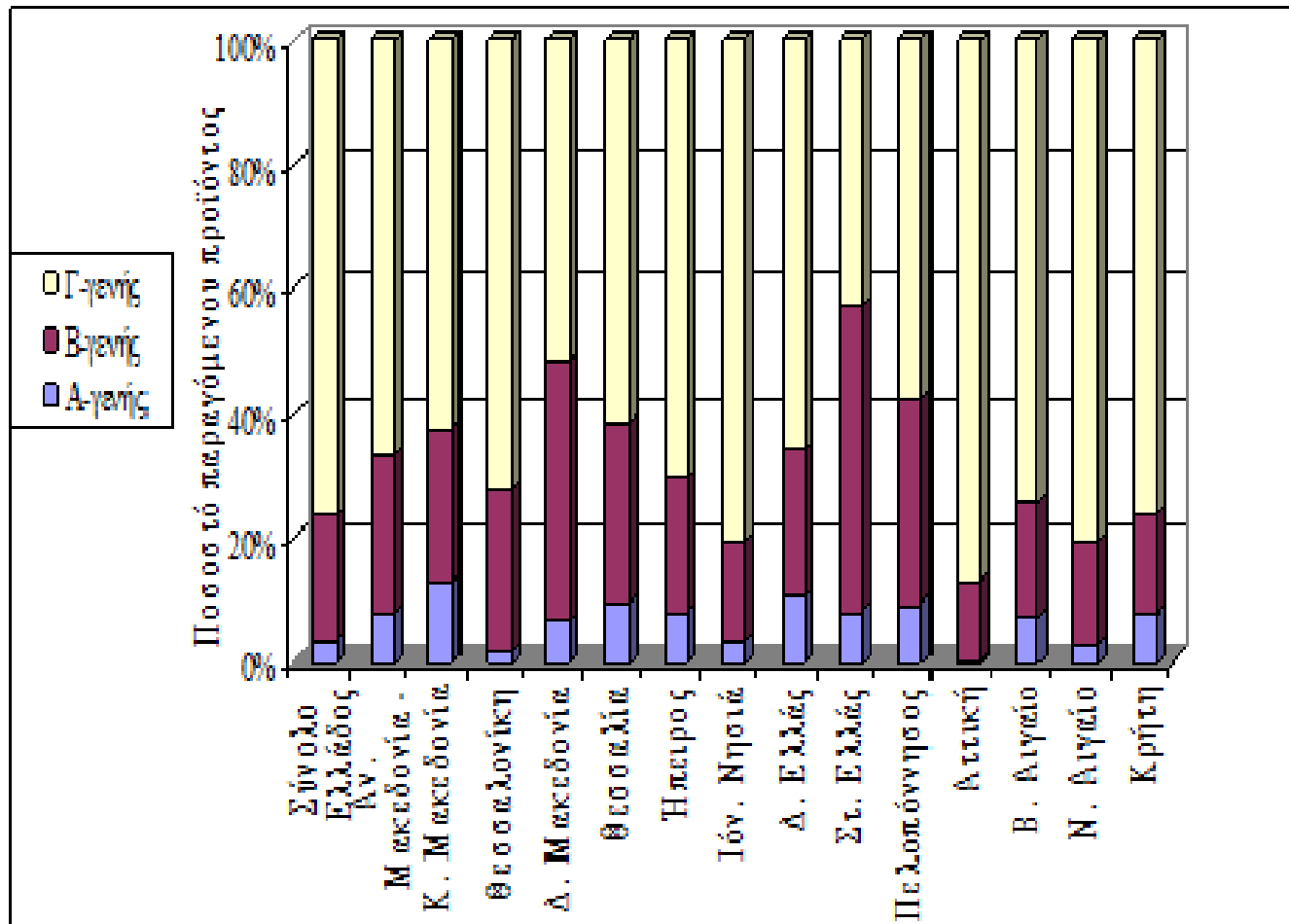
α/α	Πληθυσμός των κυριότερων πόλεων	Έτος 1971	Έτος 1981	Έτος 1991	Έτος 2001
1	Αθήνα	2.540.240	3.027.300	3.072.866	3.534.608
2	Θεσσαλονίκη	557.360	706.180	749.048	836.820
3	Πάτρα	120.847	154.369	170.452	193.843
4	Ηράκλειο	84.710	110.814	126.907	149.038
5	Βόλος	88.096	107.348	116.031	127.887
6	Λάρισα	72.760	101.947	112.777	131.095
7	Χανιά	53.026	64.603	72.092	82.551
8	Ιωάννινα	40.130	53.110	68.072	81.144
9	Χαλκίδα	36.300	53.744	62.837	68.709
10	Καβάλα	46.887	56.368	56.571	63.572
11	Αγρίνιο	41.700	46.141	52.896	57.174
Σύνολο		3.682.056	4.481.924	4.660.549	5.326.441
Ποσοστό στον πληθυσμό της χώρας		0,42	0,45	0,45	0,48

Ποσοστό παραγόμενου προϊόντος ανά κλάδο ως προς το συνολικό προϊόν ανά Περιφέρεια (έτος 2006)

	A-γενής	B-γενής		Γ-γενής		
	Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	Βιομηχανία	Κατασκευές	Εμπόριο, ξενοδοχεία, μεταφορές	Χρηματοπιστωτικά, διαχείριση περιουσίας	Άλλες υπηρεσίες
Σύνολο	3,91	13,31	6,68	33,64	18,56	23,9
Αν. Μακεδονία - Θράκη	8,02	14,85	10,59	23,86	17,35	25,35
Κ. Μακεδονία	12,54	14,86	10,19	23,03	15,74	23,66
Θεσσαλονίκη	1,69	15,31	10,73	29,24	20,80	22,22
Δ. Μακεδονία	6,79	31,59	10,24	15,71	15,25	20,43
Θεσσαλία	9,44	20,40	8,73	21,01	16,71	23,71
Ήπειρος	8,24	9,31	11,97	22,48	16,88	31,13
Ιόν. Νησιά	3,65	5,77	9,79	40,70	19,16	20,96
Δ. Ελλάς	10,35	16,75	7,19	22,26	17,74	25,73
Στ. Ελλάς	8,45	36,56	11,91	16,00	11,67	15,41
Πελοπόννησος	9,38	21,68	11,55	21,10	17,05	19,24
Αττική	0,41	9,22	3,34	41,92	19,81	25,29
Β. Αιγαίο	7,52	8,63	9,45	23,40	25,05	25,95
Ν. Αιγαίο	2,99	7,83	8,40	44,17	17,50	19,12
Κρήτη	7,97	8,11	7,74	34,36	17,12	24,70

Η τομεακή ειδικευση της παραγωγής στις Περιφέρειες της Ελλάδας

Είναι εμφανές ότι ο **τριτογενής** τομέας υπερέχει σημαντικά του **πρωτογενή** και του **δευτερογενή** τομέα της οικονομίας.

Συντελεστές Συμμετοχής (LQ) έτους 2006 των Περιφερειών της Ελλάδας

Συμβολισμοί	■ LQ>2.0		● 1.0<LQ<1.5			◇ 0.50<LQ<0.75		
	◆ 1.5<LQ<2.0		□ 1.0>LQ<0.75			○ LQ<0.50		
	Γεωργία, κτηνοτροφία, δάση	Αλιεία	Μεταλλεία, ορυχεία	Μεταποίηση	Ηλεκτρισμός , φυσικό αέριο	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο,	Ξενοδοχεία, εστιατόρια
A. Μακ/νία Θράκη	■	●	◆	●	●	◆	□	□
Κ. Μακεδονία	●	◇	◇	●	□	◆	□	□
Δ. Μακεδονία	◆	◇	■	○	■	◆	◇	◇
Θεσσαλία	■	○	○	◆	●	●	◇	□
Ήπειρος	◆	■	○	◇	□	◆	◇	□
Ιόνια Νησιά	□	◇	○	○	□	●	□	■
Δ. Ελλάς	■	■	○	●	●	●	□	□
Στ. Ελλάς	◆	■	■	■	◆	◆	◇	◇
Πελ/νησος	■	◆	■	●	■	◆	◇	□
Αττική	○	◇	○	◇	◇	○	●	□
B. Αιγαίο	◆	■	○	○	●	●	◇	●
N. Αιγαίο	◆	◆	■	○	●	●	□	■
Κρήτη	■	○	○	○	●	●	□	■

Συντελεστές Συμμετοχής (LQ) έτους 2006 των Περιφερειών της Ελλάδας

Συμβολισμοί	■ LQ>2.0	• 1.0<LQ<1.5	◇ 0.50<LQ<0.75
	◆ 1.5<LQ<2.0	□ 1.0>LQ<0.75	○ LQ<0.50

	Μεταφορές, επικοινωνίες	Χρηματοπισ- τωτικά	Διαχείριση περιουσίας	Δημόσια διοίκηση, άμυνα	Εκπ/δευση	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	Άλλες κοινωνικές δρ/τητες	Ιδιωτικά νοικοκυριά
A. Μακ/νία - Θράκη	○	□	□	□	◆	•	○	□
Κ. Μακ/νία	○	□	•	□	•	•	○	□
Δ. Μακ/νία	○	□	□	◇	◆	□	○	□
Θεσσαλία	○	□	□	□	◆	•	◇	◇
Ήπειρος	○	•	□	•	◆	◆	◇	○
Ι. Νησιά	○	□	•	□	•	•	○	◇
Δ. Ελλάς	○	□	□	□	◆	•	○	□
Στ. Ελλάς	○	◇	◇	◇	□	◇	○	◆
Πελ/νησος	○	□	□	□	•	□	○	□
Αττική	◆	•	•	•	◇	□	◆	•
Β. Αιγαίο	○	•	•	□	◆	•	○	◇
Ν. Αιγαίο	○	◇	•	◇	•	□	○	◇
Κρήτη	◇	□	□	□	•	•	□	◇

Περιφερειακές ανισότητες στην ευημερία

- Η **μέτρηση της ευημερίας** συνήθως συνδέεται με το **εισόδημα**
- Το κατά **κεφαλή παραγόμενο προϊόν** έχει ορισμένες αδυναμίες, όταν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης μέτρησης της ευημερίας των κατοίκων των περιφερειών που αφορούν:
  1. Το ενδεχόμενο ύπαρξης **απόκλισης** μεταξύ του κατά κεφαλή προϊόντος και του κατά κεφαλή εισοδήματος.
  2. Επίσης, αφορούν την αγνόηση των όποιων **μεταβιβάσεων εισοδήματος** μπορούν να πραγματοποιηθούν από τη μια περιφέρεια προς μια άλλη, όπως εμβάσματα μεταναστών, δαπάνες για συντήρηση σπουδαστών, συντάξεις κ.λπ.
  3. Την **εγκυρότητα της καταμέτρησης** του παραγόμενου προϊόντος, αφού αποκρύπτεται σημαντικό ποσοστό προϊόντος (**φοροδιαφυγή**).
- Για τους λόγους αυτούς, για την απεικόνιση των διαφορών στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων των νομών της χώρας, εκτός των στοιχείων παραγωγής και εισοδήματος θα χρησιμοποιηθούν **στοιχεία κατανάλωσης** για τον υπολογισμό ενός δείκτη απεικόνισης του μέσου επιπέδου ευημερίας των κατοίκων κάθε νομού.
  - Τα **στοιχεία κατανάλωσης**, αφορούν (ανά κάθε κάτοικο):
    1. Το εμβαδόν κατοικίας.
    2. Το ποσό των καταθέσεων σε τραπεζικούς λογαριασμούς.
    3. Την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας για οικιακή χρήση.
    4. Το αριθμό των Ι.Χ. αυτοκινήτων.

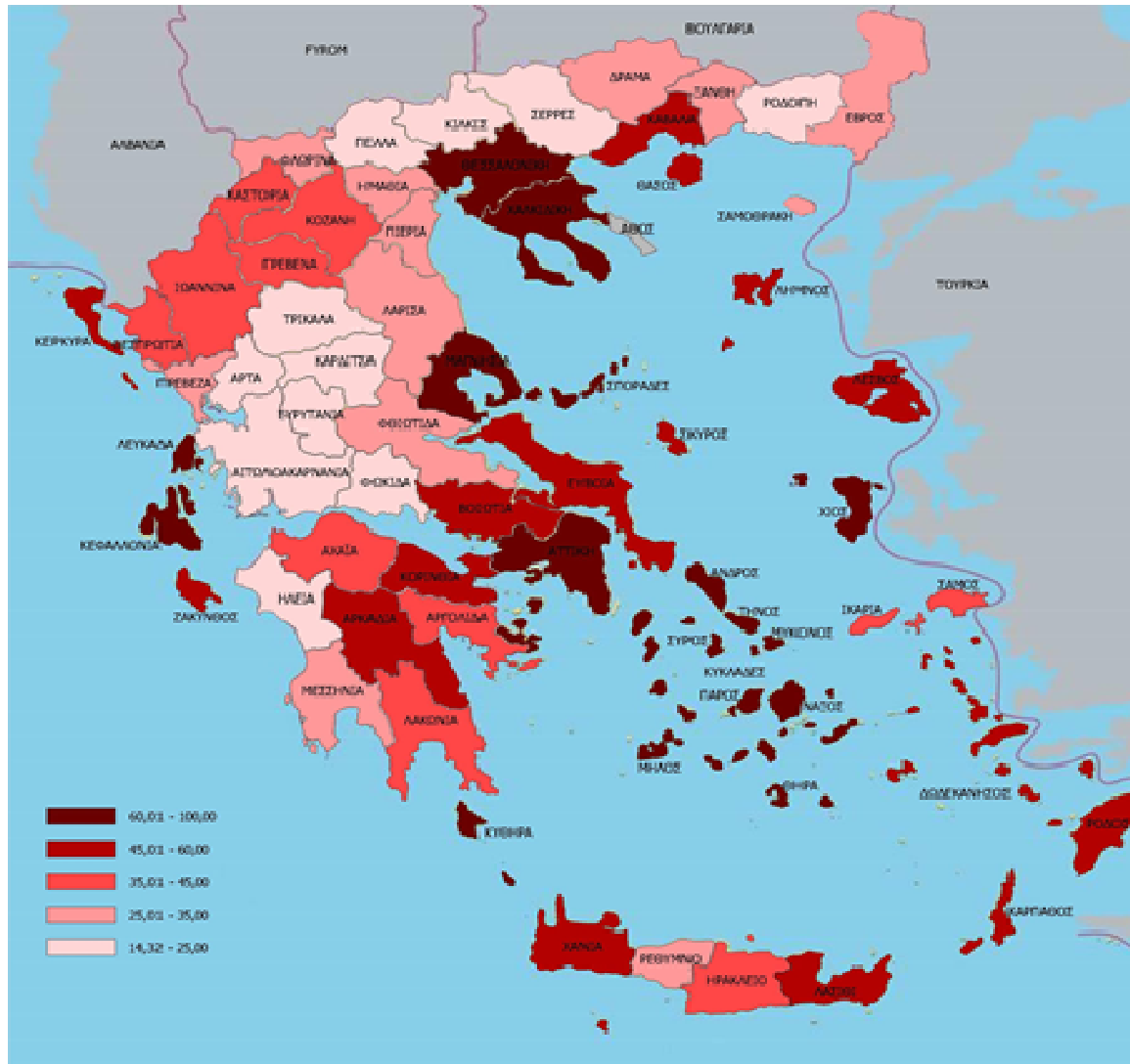
Δείκτες ανάπτυξης και ευημερίας των νομών

Νομός	Δείκτης ευημερίας (έτος 2005)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ (€, έτος 2001)	Δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο (€, έτος 2001)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (έτος 2000)
Αττική	100	17202	6705	17046
Βοιωτία	45,19	25689	4141	30769
Φθιώτιδα	34,84	11786	3764	14624
Ευρυτανία	14,32	7227	2880	10037
Εύβοια	45,78	10901	4324	13397
Φωκίδα	21,53	10132	3153	11157
Θεσσαλονίκη	65,55	12216	5148	17699
Χαλκιδική	60,45	11489	3205	13662
Ημαθία	31,35	11054	3708	13028
Κιλκίς	24,13	10898	3320	14284
Πέλλα	15,90	9393	3190	11759
Πιερία	28,74	9265	3311	11100
Σερρών	23,28	8068	3195	10152
Αργολίδα	43,87	10814	3585	14086
Κορινθία	48,03	16071	3827	15631
Μεσσηνία	28,27	8630	3441	11963
Λακωνία	38,85	8703	2960	10392
Αρκαδία	48,34	12345	3495	12162
Μαγνησία	77,56	11762	4475	15278
Λάρισα	32,93	11394	4026	14570
Τρίκαλα	16,03	8144	3495	11975
Καρδίτσα	15,88	7943	3353	12013
Καβάλα	45,38	10144	4384	13679
Δράμα	29,53	8732	3955	11429
Έβρος	31,93	10190	3933	13306
Ροδόπη	16,01	9807	3159	9991
Ξάνθη	25,13	9809	3657	11994

Δείκτες ανάπτυξης και ευημερίας των νομών

Νομός	Δείκτης ευημερίας (έτος 2005)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ (€, έτος 2001)	Δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο (€, έτος 2001)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (έτος 2000)
Χανιά	54,59	12315	4166	14979
Ηράκλειο	35,14	12583	4105	14486
Ρέθυμνο	31,70	12227	3624	14144
Λασιθι	50,77	12272	4002	16179
Αρτα	15,67	8408	3282	8180
Ιωάννινα	39,20	11189	4329	12399
Πρέβεζα	31,10	10821	3551	9703
Θεσπρωτία	35,57	10880	3428	8334
Κέρκυρα	51,18	11551	3966	13060
Λευκάδα	67,34	9948	3745	13056
Ζάκυνθος	49,28	15334	3667	12333
Κεφαλονιά	81,80	12472	4091	13173
Λέσβος	45,97	9563	3660	15952
Χίος	81,69	9982	4685	12217
Σάμος	40,18	10133	3909	14037
Δωδ/νησος	48,35	14871	4380	18356
Κυκλάδες	92,16	16023	4701	16798
Ηλεία	24,79	7520	2509	9526
Αχαΐα	40,71	10679	4397	12846
Αιτ/νία	19,64	8389	3274	10795
Φλώρινα	25,88	9670	3624	12793
Γρεβενά	37,18	8905	3454	10126
Κοζάνη	40,73	12076	4664	17647
Καστοριά	42,35	9190	3378	14653

Οι ανισότητες των νομών ως προς το επίπεδο ευημερίας

Παρατηρούμε τις **μεγάλες διαφορές** που υπάρχουν μεταξύ των νομών της χώρας στο **επίπεδο ευημερίας** των κατοίκων τους

Παραγωγικός δυναμισμός

Ένα βασικό στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει κάθε περιφερειακή οικονομία είναι ο **παραγωγικός δυναμισμός**, ο οποίος σχετίζεται με τη δυναμική που έχει η οικονομία, την παραγωγική της διάρθρωση και με το βαθμό αξιοποίησης των άλλων παραγωγικών συντελεστών.

Δεν υπάρχει ένας **σαφής ορισμός του παραγωγικού δυναμισμού** μιας οικονομίας και δεν υπάρχει συγκεκριμένος τρόπος υπολογισμού του.

Για την απεικόνιση του μεγέθους αυτού σε κάθε νομό της χώρας θα υπολογισθεί ένας **σύνθετος δείκτης**, ο οποίος θα συμπεριλαμβάνει επί μέρους μακροοικονομικά μεγέθη της περιφερειακής οικονομίας. Συγκεκριμένα, θα χρησιμοποιήσουμε για κάθε νομό τα εξής μεγέθη:

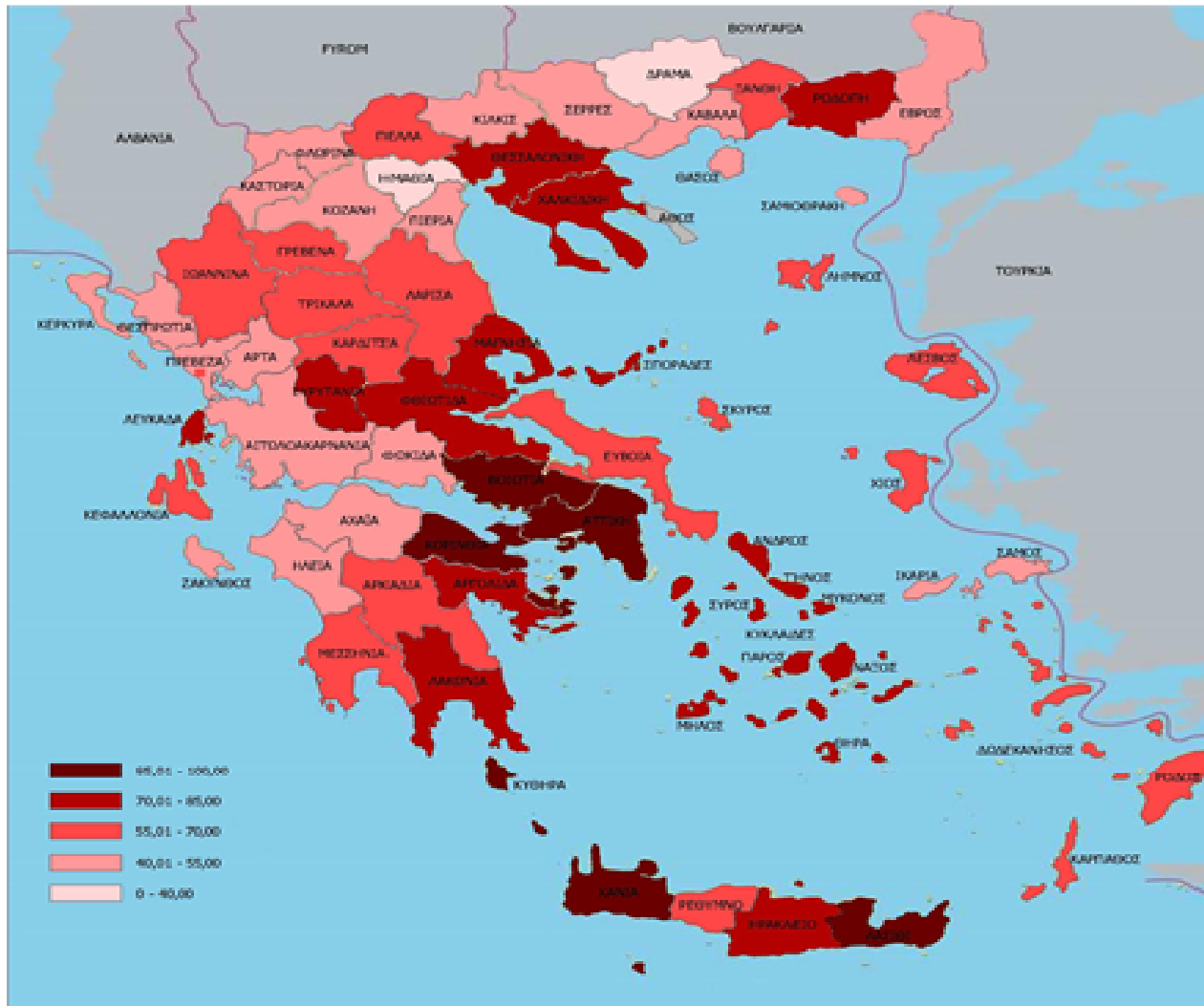
- **(α)** Τη **μεταβολή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας** του παραγόμενου προϊόντος κάθε νομού για τη χρονική περίοδο 2001- 06.
- **(β)** Το **ποσοστό ανεργίας** σε κάθε νομό για τη χρονική περίοδο 2002-03, του οποίου της τιμές αντιστρέφονται για να προσμετρηθούν στη διαμόρφωση του τελικού δείκτη του παραγωγικού δυναμισμού.
- **(γ)** Την **παραγωγικότητα** της εργασίας, δηλαδή το πηλίκο της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας / σύνολο των εργαζόμενων κάθε νομού για την περίοδο 2003- 04.
- **(δ)** Το **ποσοστό της απασχόλησης** για τη χρονική περίοδο 2003 – 04, που υπολογίζεται ως ο λόγος των συνολικά απασχολούμενων σε ένα νομό ως προς το συνολικό πληθυσμό του.

Δείκτες παραγωγικού δυναμισμού νομών

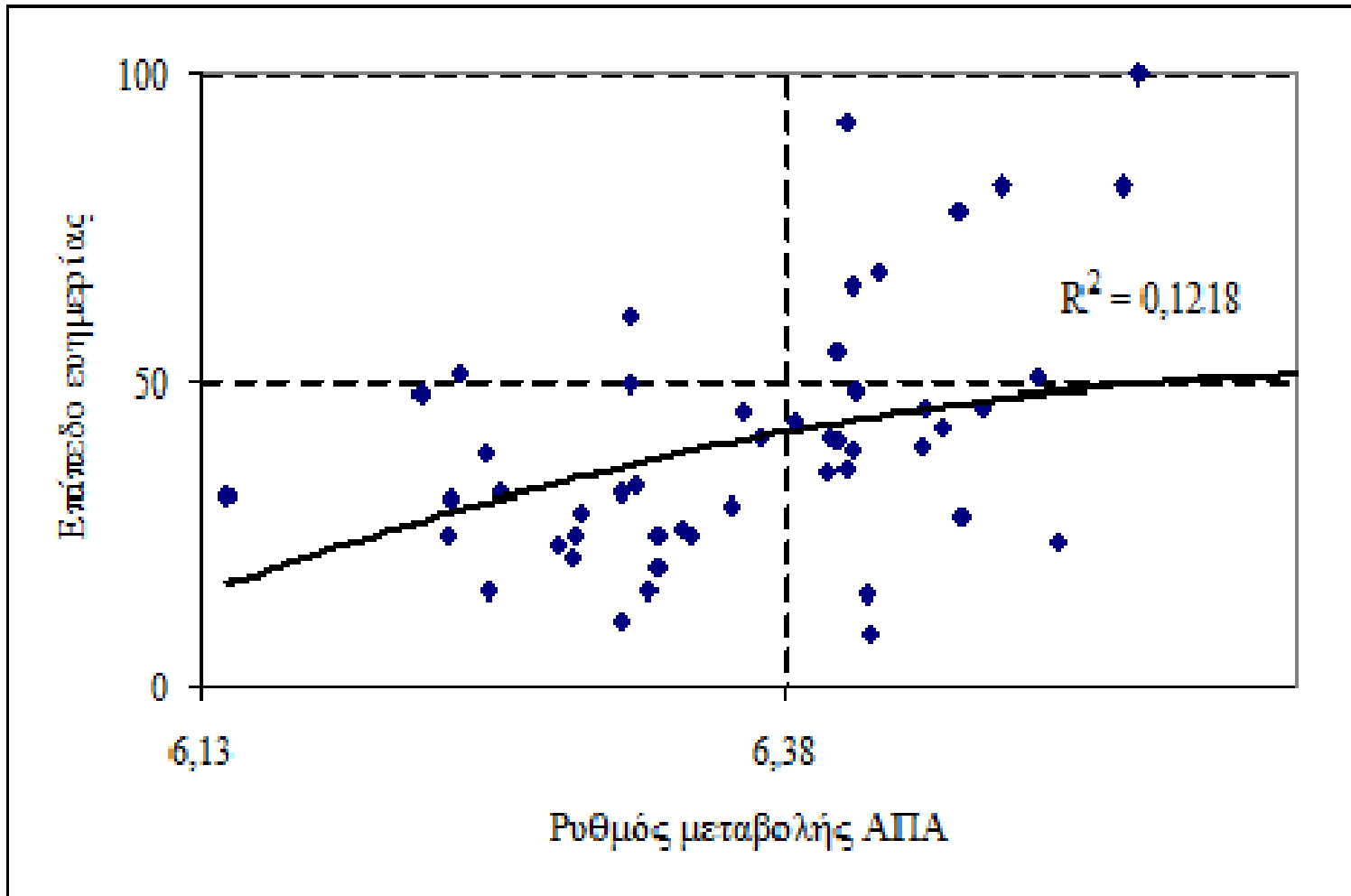
1	Έβρος	52,49	18	Λάρισα	63,05	35	Φθιώτιδα	81,31
2	Ξάνθη	58,34	19	Μαγνησία	71,52	36	Φωκίδα	43,45
3	Ροδόπη	76,38	20	Τρίκαλα	62,42	37	Αργολίδα	71,54
4	Δράμα	29,47	21	Άρτα	43,74	38	Αρκαδία	58,40
5	Καβάλα	49,95	22	Θεσπρωτία	43,72	39	Κορινθία	87,87
6	Ημαθία	34,34	23	Ιωάννινα	60,62	40	Λακωνία	78,64
7	Θεσ/νίκη	76,12	24	Πρέβεζα	50,57	41	Μεσσηνία	65,33
8	Κιλκίς	51,89	25	Ζάκυνθος	54,83	42	Αττική	95,09
9	Πέλλα	58,13	26	Κέρκυρα	49,26	43	Λέσβος	67,68
10	Πιερία	52,77	27	Κεφαλληνία	56,91	44	Σάμος	53,64
11	Σέρρες	46,98	28	Λευκάδα	73,82	45	Χίος	62,56
12	Χαλκιδική	83,37	29	Αιτ/νία	45,44	46	Δωδ/νησα	60,34
13	Γρεβενά	63,16	30	Αχαΐα	54,02	47	Κυκλάδες	79,82
14	Καστοριά	45,89	31	Ηλεία	44,02	48	Ηράκλειο	82,62
15	Κοζάνη	53,67	32	Βοιωτία	92,32	49	Λασιθί	100
16	Φλώρινα	44,18	33	Εύβοια	64,33	50	Ρέθυμνο	64,96
17	Καρδίτσα	61,63	34	Ευρυτανία	75,79	51	Χανιά	88,52

Ο Παραγωγικός δυναμισμός των νομών

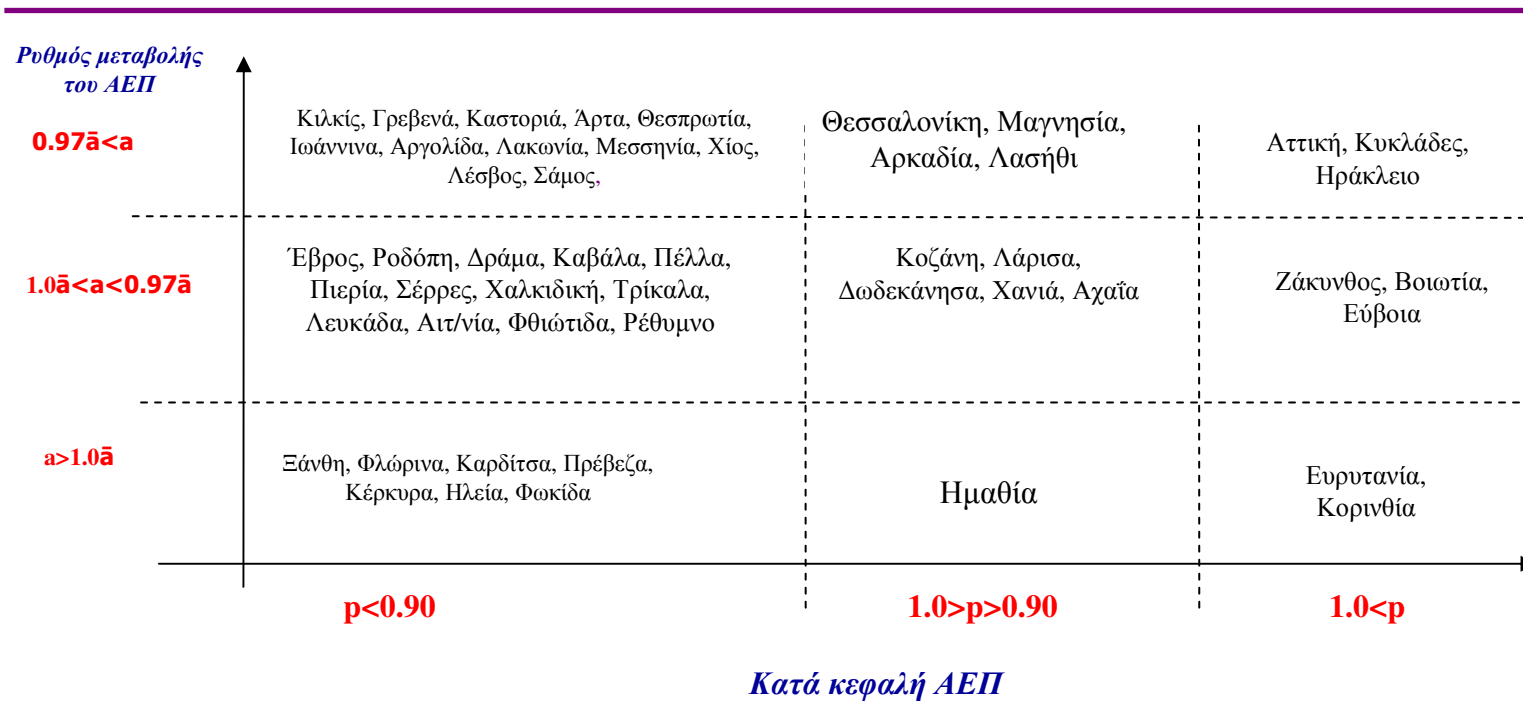
Παρατηρούμε τις μεγάλες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των νομών της χώρας στον παραγωγικό τους δυναμισμό. Είναι εμφανής η σχέση παραγωγικού δυναμισμού και ευημερίας.

Σχέση μεταβολής Ακαθ. Προστιθέμενης Αξίας και Ευημερίας

Ταξινόμηση των νομών βάσει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το ρυθμό ανάπτυξης

Η θέση των νομών στο σχήμα δείχνει ότι ο αριθμός όσων βρίσκονται στις μειονεκτικές περιοχές είναι μεγαλύτερος εκείνων που βρίσκονται στις πλεονεκτικές περιοχές

Συμπεράσματα

Η εικόνα των **ανισοτήτων** που δόθηκε αντανακλά τις διαφορετικές ευκαιρίες ευημερίας που έχουν οι κάτοικοι των διαφόρων περιοχών της χώρας.

Υπάρχουν **μειονεκτήματα** με μόνιμο η συγκυριακό χαρακτήρα, όπως η απόσταση από τα αστικά κέντρα ή τα κέντρα λήψης αποφάσεων, η δύσκολη προσβασιμότητα λόγω ορεινότητας, άλλοι οικονομικοί ή κοινωνικοί λόγοι, οι οποίοι συντελούν στην επίτευξη χαμηλών ρυθμών ανάπτυξης για κάποιες περιοχές.

Υπάρχουν και ζητήματα και ερωτήματα που σχετίζονται με το είδος της **εφαρμοζόμενης πολιτικής**, η οποία ασκείται με διάφορες μορφές, που επηρεάζουν το βαθμό ανάπτυξης κάθε περιοχής και τη μειονεκτική ή πλεονεκτική θέση στην οποία αυτή βρίσκεται σε σχέση με τις άλλες περιοχές της χώρας.

- Το **συμπέρασμα** που εξάγεται από την ανάλυση που προηγήθηκε είναι ότι, οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα υψηλές, ενώ οι διαφορές στις τιμές κάποιων δεικτών μεταξύ της Αττικής και κάποιων άλλων νομών καθιστούν την κατάσταση της ισόρροπης ανάπτυξης **προβληματική**.
- Εκτός των Νομών **Αττικής και Θεσσαλονίκης**, ιδιαίτερη αναπτυξιακή δυναμική συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας εμφανίζουν οι ευρύτερες περιοχές τους, δηλαδή οι Νομοί **Βοιωτίας, Κορινθίας, Χαλκιδικής και οι τουριστικοί – νησιωτικοί Νομοί της χώρας**.
- Στην αντίθετη πλευρά βρίσκονται οι Νομοί, με δείκτες που τους τοποθετούν στις τελευταίες θέσεις της αναπτυξιακής κλίμακας, όπως οι **Νομοί Ευρυτανίας, Ηλείας, Φωκίδας, Καρδίτσας**.

Συμπεράσματα

- Τα **βασικά χαρακτηριστικά** του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα, είναι συνοπτικά τα εξής:
  1. Οι **πληθυσμιακές μεταβολές** που παρατηρήθηκαν μεταπολεμικά στην Ελλάδα ευνόησαν την ανάπτυξη των δυο **μεγάλων αστικών κέντρων**, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και δευτερευόντως των άλλων μεγάλων πόλεων της χώρας.
  2. Υπάρχουν **σημαντικές διαφορές στο βιοτικό επίπεδο** και το επίπεδο ευημερίας των κατοίκων των διαφόρων περιοχών της χώρας. Οι διαφορές αυτές προκαλούν εύλογα ερωτήματα για τις ευκαιρίες που παρέχονται στους κατοίκους της χώρας για ανάπτυξη και ευημερία και τις χωρικές κοινωνικές ανισότητες που υπάρχουν.
  3. Παρατηρείται μια **συνεχής συρρίκνωση** του α-γενούς τομέα της οικονομίας σε όλες τις περιφέρειες, ενώ και το μέγεθος του β-γενούς δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Η οικονομία της χώρας οδηγείται σε «τριτογενοποίηση», γεγονός που πιθανόν να δημιουργήσει προβλήματα στο μέλλον, λόγω της υψηλής της εξάρτησής της από λίγες κατηγορίες δραστηριοτήτων (π.χ. τουρισμός).
  4. Ο **παραγωγικός δυναμισμός** που εμφανίζουν οι νομοί της χώρας και η κατάταξή τους ως προς έναν σχετικό δείκτη, τοποθετεί τους πολλούς νομούς της χώρας στην κατηγορία των «**προβληματικών νομών**», κάτι που οφείλεται στην κυριαρχία των δύο μεγάλων αστικών κέντρων και του ευρύτερου περιβάλλοντός τους.

Τελικά συμπεράσματα

- Είναι σαφές από τα προηγούμενα ότι οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενο συστηματικής παρακολούθησης και έρευνας.
- Βασικός στόχος της ασκούμενης πολιτικής θα πρέπει να είναι η επίτευξη του **μεγαλύτερου δυνατού ρυθμού ανάπτυξης** για τη χώρα σε συνδυασμό με **τη μείωση των ανισοτήτων** μεταξύ των διαφόρων περιοχών.
- Για αυτό, θα πρέπει να υπάρξει ένας **συνολικός ανασχεδιασμός** της περιφερειακής πολιτικής που ασκείται στην Ελλάδα μεταπολεμικά και η ανάληψη δράσεων που θα αλλάξουν συνολικά τις χωρικές ισορροπίες.